

B.FM

Moliyani boshqarish

2025 yilda imtihonga tayyorgarlik
uchun o'quv-uslubiy qo'llanma



Mundarija

I. Umumiy qoidalar	2
II. Dasturning maqsadi va uning asosiy bo'limlari	5
III. Imtihon formati	6
IV. Batafsil o'quv rejasi va o'quv maqsadlari	7

I. Umumiy qoidalar

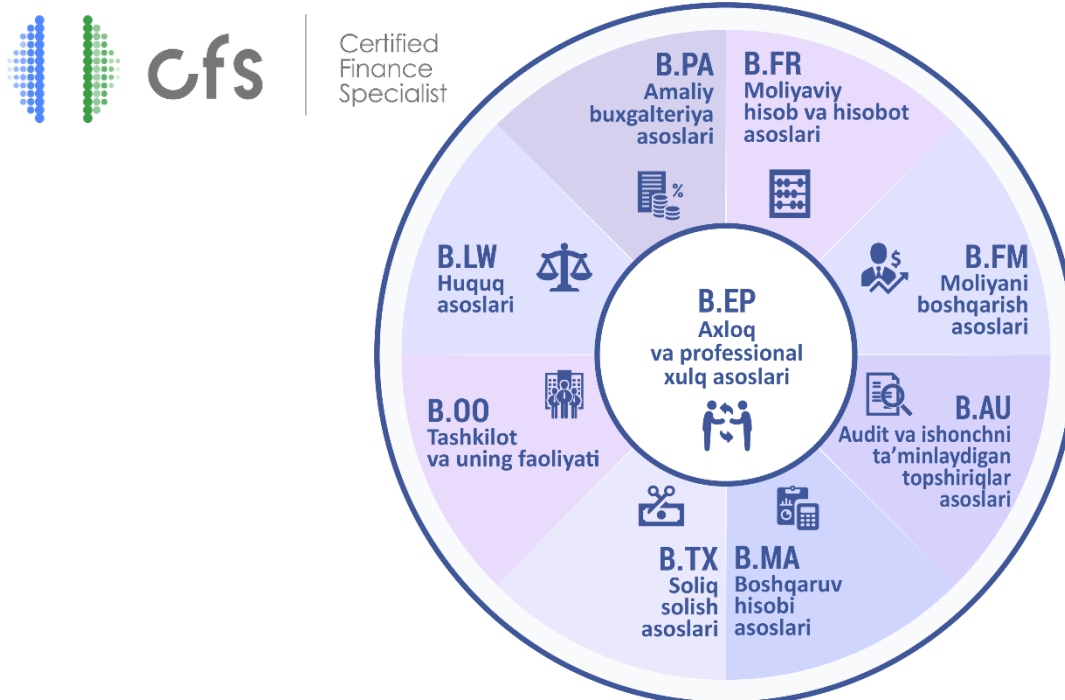
O'zbekiston sertifikatlangan moliya mutaxassislari uyushmasi (ACFP) CFS – Certified Finance Specialist bazaviy malakasi doirasida B.FM Moliyani boshqarish imtihoniga tayyorgarlik dasturini ishlab chiqdi.

CFS malakasi tuzilishi

CFS bazaviy malakasini olish uchun nomzod, B.FM Moliyani boshqarish imtihonidan tashqari, quyidagi imtihonlarni topshirishi kerak:

- B.FR Moliyaviy hisob va hisobot asoslari
- B.AU Audit va ishonchni ta'minlaydigan topshiriqlar asoslari
- B.MA Boshqaruv hisobi asoslari
- B.TX Soliq solish asoslari
- B.OO Tashkilot va uning faoliyati
- B.LW Huquq asoslari
- B.PA Amaliy buxgalteriya asoslari

Shuningdek, «Axloq va professional xulq asoslari» (B.EP) kursidan o'tish zarur.



ACFP malaka darajalari tizimi

ACFP malakalari to'rtta izchil daraja bo'yicha turkumlangan:

- A darajasi (boshlang'ich)
- B darajasi (bazaviy)
- C darajasi (professional)
- D darajasi (ilg'or)

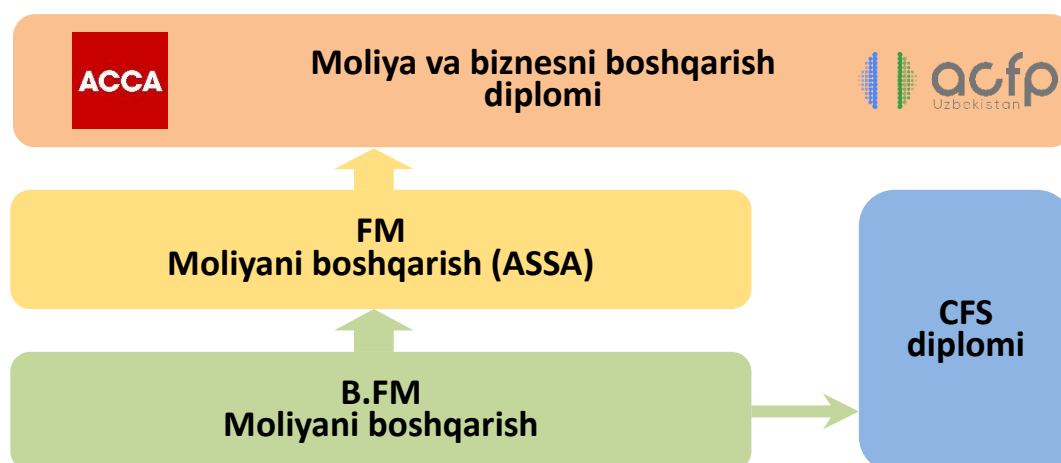


O'qishni bilim va ko'nikmalaringizga muvofiq keladigan darajadan boshlash tavsiya etiladi. A darajasidan boshlash majburiy talab emas. Mos keladigan darajani tanlash joriy malaka va professional tajribani mustaqil baholashga asoslanishi kerak.

B.FM imtihonining ACFP tizimidagi o'rne

B.FM imtihoni moliyaviy menejmentni bosqichma-bosqich o'rganishda bazaviy pog'ona hisoblanadi va quyidagicha topshirilishi mumkin:

- CFS malakasi (V darajasi) doirasida mustaqil imtihon sifatida;
- moliyaviy menejmentni o'rganishning murakkabroq bosqichlariga (C.FM professional va D.FM ilg'or) o'tishdan oldin zarur bo'lgan pog'ona sifatida.



Ta'lim natijalari

B.FM imtihoni nomzodlarga quyidagi imkoniyatlarni beradi:

- tashkilot moliyasini boshqarishning fundamental tamoyillarini o'zlashtirish;
- investitsiya loyihalarini baholashning amaliy ko'nikmalarini olish;
- keyingi malaka darajalarida moliyaviy menejmentni chuqurroq o'rganishga tayyorgarlik ko'rish.

Amaliy ahamiyati

Moliyani boshqarish bo'yicha bazaviy bilim va ko'nikmalar moliya sohasi mutaxassisiga quyidagilarni bajarish uchun zarur:

- investitsiya faoliyati uchun moliyaviy menejmentning mos instrumentlarini tanlash;
- investitsiya loyihalarini baholashning tegishli usullarini qo'llash;
- tashkilotni moliyalashtirish to'g'risida asoslangan qarorlar qabul qilish;
- tashkilotning aylanma kapitalini boshqarish;
- valyuta va foiz xavflarini boshqarish asoslarini tushunish;
- moliyaviy hisob-kitoblar uchun matematika va kompyuter ko'nikmalaridan foydalanish;
- tanlangan moliyaviy boshqaruv instrumentlarini qo'llashni asoslash.

O'quv yuklamasi

Umumiy hisobda, B.FM «Moliyani boshqarish» imtihoniga tayyorgarlik ko'rish uchun kamida 180 soat talab etiladi:

O'quv faoliyati turi	Akademik soatlar soni
Onlayn-kurs	70
Amaliy mashg'ulotlar	70
Mustaqil ish	40
Jami	180

II. Dasturning maqsadi va uning asosiy bo'limlari

«Moliyani boshqarish» fani bo'yicha imtihonga tayyorgarlik dasturining maqsadi talabalarga nomoliyaviy sektor tashkilotlarining investitsiya va moliyaviy faoliyatini amalga oshirishda moliyaviy menejmentning mos instrumentlarini tanlash va qo'llashni, shuningdek tanlangan instrumentlarni qo'llashni asoslashni o'rgatishdir.

Ushbu maqsadga erishish uchun dastur quyidagi bo'limlarni o'z ichiga olgan:

1. Tashkilotning moliyaviy kichik tizimini boshqarish: maqsadlar, vazifalar va kontekst
2. Real sektorda investitsiya qarorlarini qabul qilish
3. Biznes va moliyaviy aktivlarni baholashga kirish
4. Tashkilotni moliyalashtirish to'g'risida qarorlar qabul qilish
5. Tashkilotning dividend siyosati asoslari
6. Tashkilotning aylanma kapitalini boshqarish
7. Tashkilotning valyuta va foiz xavflarini boshqarish asoslari

Bundan tashqari, talabalar o'quv rejasining 8 va 9-bo'limlarida ta'riflangan ba'zi matematika va kompyuter ko'nikmalarini egallaganliklarini namoyish etishlari kerak bo'ladi.

Imtihonni muvaffaqiyatli topshirgandan so'ng talabalar iqtisodiyotning real sektoridagi loyihalarning investitsiya jozibadorligini baholash, tashkilotni moliyalashtirish manbalari to'g'risida qarorlar qabul qilish, xavflar va aylanma kapitalni boshqarishning mos keladigan usullarini tanlash ko'nikmalariga ega bo'lishlari kerak. Dastur talabalar avvalgi darajalarda duch kelmagan moliyani boshqarish instrumentlarini qo'llashga urg'u beradi.

III. Imtihon formati

«Moliyaviy hisobot» fani bo'yicha imtihon kompyuterda o'tkaziladi. Imtihon davomiyligi – 3 soat. Imtihonda har qanday materiallardan foydalanish taqiqlanadi.

Imtihon uch qismdan iborat. A qismi bir xil vaznga (2 ball) ega bo'lgan 15 ta test savolidan iborat. A qismi savollarining umumiy vazni 30 ballni tashkil qiladi.

B qismi uchta ssenariydan iborat bo'lib, har bir ssenariy uchun talabaga har biri 2 ball vaznga ega bo'lgan 5 ta mustaqil test savollariga javob berish taklif etiladi. B qismi savollarining jami vazni 30 ballni tashkil etadi.

Nihoyat, imtihonning C qismi har biri 20 balldan to'rtta vaziyatdan tashkil topgan ssenariydan iborat bo'lib, ular elektron jadvallarda hisob-kitoblarni hamda batafsil yozma javoblarni talab qiladigan savollarni o'z ichiga oladi.

Shunday qilib, imtihonda olish mumkin bo'lgan eng yuqori natija 100 ballni tashkil etadi. O'tish bali – 50 ball.

IV. Batafsil o'quv rejasi va o'quv maqsadlari

1-bo'lim: Tashkilotning moliyaviy kichik tizimini boshqarish: maqsadlar, vazifalar va kontekst

1.1 kichik bo'lim: Tashkilotning maqsadlari va ularni o'lchash usullari

Ushbu kichik bo'limni o'zlashtirgandan so'ng talabalar quyidagilarni bilishlari kerak:

A. moliyaviy kichik tizimni tashkilotni boshqarishning boshqa kichik tizimlari kontekstida muhokama qilish va uning alohida o'lchov va boshqarishni talab qiladigan o'ziga xos xususiyatlarini aniqlash;

B. tijorat tashkiloti maqsadlarini aniqlashga turli yondashuvlarni muhokama qilish va maqsad sifatida foydani maksimallashtirish emas, balki aksiyadorlar boyligini maksimallashtirishni tanlashni tushuntirish;

C. aksiyadorlar boyligini maksimallashtirish maqsadi kontekstida investitsiya va moliyalashtirish vazifalarini muhokama qilish;

D. tijorat tashkilotining maqsadlariga erishishning turli ko'rsatkichlarini (bozor, dividend va umumiy daromadlilik, bir aksiyaga to'g'ri keladigan foyda, xususiy va qo'yilgan kapital rentabelligi), shu jumladan ommaviy bo'lmagan tashkilotlar kontekstida hisoblab chiqarish;

E. tijorat tashkilotini aksiyadorlar manfaatlarini ko'zlab boshqarishni barcha manfaatdor tomonlar manfaatlarini ko'zlab boshqarish bilan taqqoslash;

F. zamonaviy tashkilotni boshqarishga nisbatan agentlik munosabatlari va agentlik muammosini muhokama qilish;

G. agentlik muammosini bartaraf etish usullarini, shu jumladan boshqaruv xodimlarini mukofotlash tizimlari, korporativ boshqaruv sohasidagi eng yaxshi amaliyot va qonunchilikni muhokama qilish;

H. notijorat tashkilotlarining maqsadlarini va ularga erishishni baholash usullarini, shuningdek moliyani boshqarishning an'anaviy instrumentlarining notijorat tashkilotlariga nisbatan qo'llanilishini muhokama qilish.

1.2 kichik bo'lim: Tashkilotning tashqi muhiti va uning moliyani boshqarishga ta'siri

Ushbu kichik bo'limni o'zlashtirgandan so'ng talabalar quyidagilarni bilishlari kerak:

A. tashkilotning makroiqtisodiy muhitini, shu jumladan hukumatning fiskal va monetar siyosatining tashkilot maqsadlariga erishishga ta'sirini muhokama qilish;

B. milliy qonunchilikning tashkilot maqsadlariga erishishga ta'sirini muhokama qilish;

C. texnologik omillarning moliyani boshqarish va tashkilotning maqsadlariga erishishga ta'sirini muhokama qilish;

D. moliyaviy institutlar va bozorlarning rivojlanishi va ularning tashkilot maqsadlariga erishishga ta'sirini muhokama qilish.

1.3 kichik bo'lim: Moliya bozorlari

Ushbu kichik bo'limni o'zlashtirgandan so'ng talabalar quyidagilarni bilishlari kerak:

- A. pul va kapital bozorlarining ishlashini, shuningdek ular o'rtasidagi farqni tushuntirish;
- B. pul va kapital bozorlarida foydalaniladigan asosiy moliyaviy instrumentlarni aniqlash;
- C. iqtisodiyotda banklar va boshqa moliyaviy vositachilarning vazifalarini muhokama qilish;
- D. tashkilotlar uchun xalqaro kapital bozorlarining ahamiyatini muhokama qilish.

2-bo'lim: Real sektorda investitsiya qarorlarini qabul qilish

2.1 kichik bo'lim: Foydaga asosida investitsiya qarorlarini baholashning an'anaviy usullari

Ushbu kichik bo'limni o'zlashtirgandan so'ng talabalar quyidagilarni bilishlari kerak:

- A. investitsiyalar rentabelligini (ROI) hisoblab chiqarish va ushbu baholash usulidan foydalanganda loyihaning maqbullik mezonlarini tushuntirish;
- B. foydaga asoslangan loyihalarni baholashning har qanday usullarining relevant pul oqimlariga asoslangan usullarga nisbatan afzalliklari va kamchiliklarini muhokama qilish.

2.2 kichik bo'lim: Relevant pul oqimlari asosida investitsiya qarorlarini baholash usullari

Ushbu kichik bo'limni o'zlashtirgandan so'ng talabalar quyidagilarni bilishlari kerak:

- A. investitsiya qarorlarini qabul qilish kontekstida relevant pul oqimlari tushunchasini tushuntirish;
- B. loyihaning diskontlanmagan qoplash davrini hisoblab chiqarish, ushbu baholash usulidan foydalanganda loyihaning maqbullik mezonlarini tushuntirish, shuningdek uning afzalliklari va kamchiliklarini muhokama qilish;
- C. loyihaning sof keltirilgan qiymatini (NPV) hisoblash, ushbu baholash usulidan foydalanganda loyihaning maqbullik mezonlarini tushuntirish, shuningdek uning afzalliklari va kamchiliklarini muhokama qilish;
- D. loyihaning ichki daromad keltirish stavkasini (IRR) hisoblab chiqarish, ushbu baholash usulidan foydalanganda loyihaning maqbullik mezonlarini tushuntirish, shuningdek uning afzalliklari va kamchiliklarini muhokama qilish;
- E. NPV va IRR o'rtasidagi ehtimoliy ziddiyatlar sabablarini va ularni bartaraf etish usullarini muhokama qilish;
- F. loyihaning diskontlangan qoplash davrini hisoblab chiqarish, ushbu baholash usulidan foydalanganda loyihaning maqbullik mezonlarini tushuntirish, shuningdek uning afzalliklari va kamchiliklarini muhokama qilish;

G. investitsiya loyihasining prognoz qilingan moliyaviy hisobotlarga ta'sirini muhokama qilish;

H. investitsiya qarorlarini qabul qilishda nomoliyaviy mezonlarning ahamiyatini muhokama qilish.

2.3 kichik bo'lim: Noaniqlik va xavfning investitsiya qarorlariga ta'siri

Ushbu kichik bo'limni o'zlashtirgandan so'ng talabalar quyidagilarni bilishlari kerak:

A. xavf va noaniqlikni investitsiya qarorlarining ajralmas xususiyati sifatida muhokama qilish, shuningdek xavf va noaniqlikni farqlash;

B. investitsiya loyihasining aniqlangan xavflar reyestrini tuzish va o'z vaqtida yangilab borish zaruriyatini muhokama qilish;

C. loyihaning moliyaviy maqbulligiga ta'sir ko'rsatuvchi omillarni, shu jumladan bozorlardagi o'zgaruvchanlik, hukumat, raqobatchilar va h. k.ning harakatlarini muhokama qilish;

D. berilgan ehtimolliklar asosida loyihaning kutilayotgan sof keltirilgan qiymatini hisoblab chiqarish va olingan natijalarni talqin qilish, shuningdek investitsiya qarori xavfini hisobga olishning ushbu usulining afzalliklari va kamchiliklarini muhokama qilish;

E. investitsiya loyihasining pul oqimlari hamda diskontlash stavkasiga nisbatan noaniqligini hisobga olish uchun sezgirlik tahlilini qo'llash, shuningdek sezgirlik tahlilining afzaliklari va kamchiliklarini muhokama qilish;

F. investitsiya qarori noaniqligini hisobga olish usuli sifatida imitasion modellashning afzalliklari va kamchiliklarini muhokama qilish;

G. turli davrlar uchun turli diskontlash stavkalaridan foydalanish zarur bo'lgan ssenariylarni muhokama qilish va bunday vaziyatlarda sof keltirilgan qiymatni hisoblab chiqarish;

H. loyiha tugagandan so'ng investitsiya loyihasi natijalarini tahlil qilishning muhimligini tushuntirish.

2.4 kichik bo'lim: Soliqlar, inflyasiya va aylanma kapitaldagi o'zgarishlarning investitsiya qarorlariga ta'siri

Ushbu kichik bo'limni o'zlashtirgandan so'ng talabalar quyidagilarni bilishlari kerak:

A. foyda solig'ining (shu jumladan soliq amortizatsiyasining) investitsiya loyihalarini baholashga, shu jumladan relevant pul oqimlari va diskontlash stavkasiga ta'sirini hisoblab chiqarish va tushuntirish;

B. qo'shilgan qiymat solig'ining relevant pul oqimi sifatida investitsiya loyihalarini baholashga ta'sirini hisoblab chiqarish va tushuntirish;

C. inflyatsiyaning investitsiya loyihalarini baholashga, shu jumladan relevant pul oqimlari va diskontlash stavkasiga ta'sirini hisoblab chiqarish va tushuntirish;

D. aylanma kapital moddalaridagi o'zgarishlarning investitsiya loyihalarini baholashga ta'sirini hisoblab chiqarish va tushuntirish.

2.5 kichik bo'lim: Cheklangan byudjetda bir necha loyihalar o'rtasida tanlashning o'ziga xos xususiyatlari

Ushbu kichik bo'limni o'zlashtirgandan so'ng talabalar quyidagilarni bilishlari kerak:

- A. yumshoq va qat'iy cheklovlar o'rtasidagi farqni ajratib, investitsiyalar byudjetidagi cheklovlar sabablarini muhokama qilish;
- B. faqat bir davr mobaynida amal qiladigan byudjet cheklovlari va bir necha davr mobaynida amal qiladigan byudjet cheklovlari o'rtasidagi farqlarni tushuntirish;
- C. agar loyihalar bo'linadigan bo'lsa, daromadlilik indeksidan foydalangan holda faqat bir davr byudjet cheklovlari sharoitida optimal investitsiyalash dasturini aniqlash;
- D. agar loyihalar bo'linmaydigan bo'lsa, faqat bir davr byudjet cheklovlari sharoitida optimal investitsiyalash dasturini aniqlash.

2.6 kichik bo'lim: Turli hayotiy siklga ega bo'lgan loyihalar o'rtasida tanlashning o'ziga xos xususiyatlari

Ushbu kichik bo'limni o'zlashtirgandan so'ng talabalar quyidagilarni bilishlari kerak:

- A. turli hayotiy siklga ega bo'lgan o'zaro istisno qiluvchi investitsiya loyihalari o'rtasida tanlashning ehtimoliy muammosini muhokama qilish;
- B. turli hayotiy siklga ega bo'lgan o'zaro istisno qiluvchi takrorlanuvchi loyihalar orasidan ekvivalent yillik naf usuli asosida tanlash, shuningdek ushbu usulning afzalliklari va kamchiliklarini muhokama qilish;
- C. turli hayotiy siklga ega bo'lgan o'zaro istisno qiluvchi takrorlanuvchi loyihalar orasidan eng kichik umumiy hayotiy sikl usuli asosida tanlash, shuningdek ushbu usulning afzalliklari va kamchiliklarini muhokama qilish.

2.7 kichik bo'lim: Uzoq muddatli aktivlarni ayirboshlashning optimal sikli to'g'risida qarorlar

Ushbu kichik bo'limni o'zlashtirgandan so'ng talabalar quyidagilarni bilishlari kerak:

- A. ekvivalent yillik naf usuli asosida (foyda solig'ining ta'sirini hisobga olgan holda) uzoq muddatli aktivlarni ayirboshlashning optimal siklini hisoblab chiqarish va ushbu usulning qo'llanilish shartlarini muhokama qilishni bilish;
- B. eng kichik umumiy hayotiy sikl usuli asosida (foyda solig'ining ta'sirini hisobga olgan holda) uzoq muddatli aktivlarni ayirboshlashning optimal siklini hisoblash va ushbu usulning qo'llanilish shartlarini muhokama qilish.

3-bo'lim: Biznes va moliyaviy aktivlarni baholashga kirish

3.1 kichik bo'lim: Biznesni baholash

Ushbu kichik bo'limni o'zlashtirgandan so'ng talabalar quyidagilarni bilishlari kerak:

- A. biznesni baholash talab qilinishi mumkin bo'lgan sabablarni muhokama qilish;
- B. tuzatishlarni hisobga olgan holda balans usullari bilan biznes qiymatini hisoblab chiqarish va bunday baholash usullarining qo'llanilish shartlarini muhokama qilish;
- C. erkin pul oqimi usuli bilan biznes qiymatini hisoblab chiqarish va ushbu baholash usulining qo'llanilish shartlarini muhokama qilish;
- D. diskontlangan pul oqimlari usuli bilan biznes qiymatini hisoblab chiqarish va ushbu baholash usulining qo'llanilish shartlarini muhokama qilish;
- E. biznesni baholashning turli usullariga xos bo'lgan axborotga doir cheklovlarni va ularni yumshatishning ehtimoliy usullarini muhokama qilish.

3.2 kichik bo'lim: Aksiyalarni baholash

Ushbu kichik bo'limni o'zlashtirgandan so'ng talabalar quyidagilarni bilishlari kerak:

- A. biznesni baholash va tashkilot aksiyalarini baholashni farqlash;
- B. doimiy dividendlar hamda o'zgarmas sur'atda o'sib borayotgan dividendlar bilan Gordonning dividend modeli asosida aksiyalar narxini hisoblab chiqarish va ushbu baholash usulining qo'llanilish shartlarini muhokama qilish;
- C. P/E («narx/foyda») koeffisienti asosida aksiyalar narxini hisoblab chiqarish va ushbu baholash usulining qo'llanilish shartlarini muhokama qilish;
- D. umuman ommaviy bo'lmagan kompaniyalar aksiyalarini va xususan ulardagi minoritar ulushlarni baholashning o'ziga xos xususiyatlarini muhokama qilish.

3.3 kichik bo'lim: Obligatsiyalar va boshqa qarz instrumentlarini baholash

Ushbu kichik bo'limni o'zlashtirgandan so'ng talabalar quyidagilarni bilishlari kerak:

- A. obligatsiyalar va boshqa qarz instrumentlari narxiga ta'sir etuvchi omillarni tushuntirish;
- B. obligatsiyalar (muddatli va muddatsiz) narxini hisoblab chiqarish;
- C. konvertatsiyalanadigan obligatsiyalar narxini hisoblab chiqarish;

3.4 kichik bo'lim: Bozor samaradorligi nazariyasi

Ushbu kichik bo'limni o'zlashtirgandan so'ng talabalar quyidagilarni bilishlari kerak:

- A. bozor samaradorligi nazariyasini muhokama qilish va samaradorlikning kuchli, o'rta va kuchsiz darajalarini farqlash;
- B. bozor samaradorligining aksiyalar va biznesni baholash uchun ahamiyatini muhokama qilish;
- C. aksiyalar bahosiga ta'sir qiluvchi hulq omillarini muhokama qilish.

4-bo'lim: Tashkilotni moliyalashtirish to'g'risida qarorlar qabul qilish

4.1 kichik bo'lim: Qarzli moliyalashtirish manbalari va ularning tannarxi

Ushbu kichik bo'limni o'zlashtirgandan so'ng talabalar quyidagilarni bilishlari kerak:

- A. qarzli moliyalashtirishni ulushli moliyalashtirish bilan investor uchun xavf va kompaniya uchun foydalanish imkoniyati nuqtai nazaridan taqqoslash;
- B. qarzli moliyalashtirishning tashkilotning moliyaviy xavfiga ta'sirini muhokama qilish;
- C. tashkilotning moliyaviy xavfi ko'rsatkichlarini hisoblab chiqarish va tushuntirish;
- D. soliq qalqonini hisobga olgan holda bank qarzining tannarxini hisoblab chiqarish;
- E. soliq qalqonini hisobga olgan holda muddatli va muddatsiz obligasiyalarning tannarxini hisoblab chiqarish;
- F. imtiyozli aksiyalarning tannarxini hisoblab chiqarish va ularning muddatsiz obligasiyalardan farqini tushuntirish;
- G. soliq qalqonini hisobga olgan holda konvertasiyalanadigan obligasiyalarning tannarxini hisoblab chiqarish.

4.2 kichik bo'lim: Ulushli moliyalashtirish manbalari va ularning tannarxi

Ushbu kichik bo'limni o'zlashtirgandan so'ng talabalar quyidagilarni bilishlari kerak:

- A. tashkilot uchun mavjud bo'lgan ulushli moliyalashtirish manbalarini, shu jumladan taqsimlanmagan foyda va oddiy aksiyalarni muhokama qilish;
- B. oddiy aksiyalarni chiqarish yordamida, shu jumladan fond birjasida moliyalashtirishni jalb qilishning afzalliklari va kamchiliklarini muhokama qilish;
- C. oddiy aksiyalarni chiqarishning turli shakllari, shu jumladan huquqlarni chiqarishning o'ziga xos xususiyatlarini muhokama qilish;
- D. huquqlarni chiqarishdan keyin aksiyalarning nazariy narxini va huquqning qiymatini hisoblab chiqarish;
- E. doimiy o'sish bilan Gordonning dividend modeli yordamida ulushli kapital tannarxini hisoblash va ushbu usulning afzalliklari va kamchiliklarini muhokama qilish;

F. tarixiy ma'lumotlar asosida yoki taqsimlanmagan foydaning kutilayotgan rentabelligi asosida dividendlarning doimiy o'sish sur'atini hisoblab chiqarish;

G. kapital aktivlarni baholash modeli (CAPM) yordamida ulushli kapital tannarxini hisoblab chiqarish, ushbu usulning afzalliklari va kamchiliklarini, shuningdek uni rivojlanayotgan bozorlar sharoitida qo'llash xususiyatlarini muhokama qilish;

H. portfel nazariyasi va CAPM modeliga nisbatan diversifikasiyalanadigan va diversifikasiyalanmaydigan xavfni muhokama qilish.

4.3 kichik bo'lim: O'ziga xos moliyalashtirish manbalari

Ushbu kichik bo'limni o'zlashtirgandan so'ng talabalar quyidagilarni bilishlari kerak:

A. islomiy moliyalashtirishning, shu jumladan savdo kreditining, ijaraning va islom obligasiyalarining ayrim eng keng tarqalgan shakllari tamoyillari va qo'llanilishini muhokama qilish;

B. venchur fondlari hamda institusionallashtirilmagan xususiy investorlarni jalb qilgan holda venchur moliyalashtirishning tamoyillari va o'ziga xos xususiyatlarini muhokama qilish;

C. kichik biznesni moliyalashtirishning o'ziga xos xususiyatlarini muhokama qilish;

D. aktivlarni keyinchalik ijaraga berish bilan sotishni o'ziga xos moliyalashtirish shakli sifatida muhokama qilish.

Izoh: ushbu kichik bo'limga hisob-kitoblar kirmaydi.

4.4 kichik bo'lim: Sotib olinayotgan aktivni moliyalashtirish shaklini tanlash to'g'risida qarorlar: qarz yoki ijara

Ushbu kichik bo'limni o'zlashtirgandan so'ng talabalar quyidagilarni bilishlari kerak:

A. muayyan aktivni sotib olishni moliyalashtirishga ta'sir qiluvchi nomoliyaviy omillarni muhokama qilish;

B. soliq oqibatlari va inflyasiyani hisobga olgan holda sotib olinayotgan aktivni moliyalashtirishning optimal shaklini tanlash.

4.5 kichik bo'lim: Kapitalning o'rtacha tortilgan tannarxi (WACC) va undan investitsiya qarorlarini qabul qilish uchun foydalanish

Ushbu kichik bo'limni o'zlashtirgandan so'ng talabalar quyidagilarni bilishlari kerak:

A. balans hamda bozor vaznidan foydalanib, kapitalning o'rtacha tortilgan tannarxini hisoblab chiqarish;

B. kapitalning o'rtacha tortilgan (WACC) va cheklangan (MCC) tannarxlarini farqlash;

C. investitsiya loyihalarini baholash uchun diskontlash stavkasi sifatida kapitalning o'rtacha tortilgan tannarxining qo'llanilish shartlarini muhokama qilish;

D. kapitalning oddiy o'rtacha tortilgan tannarxi qo'llanilmaydigan holatda kapital aktivlarni baholash modelidan (CAPM) foydalanib, muayyan investitsiya loyihasining xavfiga tuzatilgan diskontlash stavkasini hisoblab chiqarish.

4.6 kichik bo'lim: Kapitalning optimal tuzilishini tanlash masalalari

Ushbu kichik bo'limni o'zlashtirgandan so'ng talabalar quyidagilarni bilishlari kerak:

- A. kapital tuzilishining o'zgarishi va kapitalning o'rtacha tortilgan tannarxi o'rtasidagi kutilayotgan o'zaro bog'liqlikni muhokama qilish;
- B. soliqlar bilan va soliqlarsiz Modilyani va Miller modellarini, ularning xulosalarini va qo'llanilish shartlarini muhokama qilish;
- C. kapitalning optimal tuzilishini shakllantirishga nisbatan ierarxiya nazariyasini muhokama qilish.

5-bo'lim: Tashkilotning dividend siyosati asoslari

Ushbu bo'limni o'zlashtirgandan so'ng talabalar quyidagilarni bilishlari kerak:

- A. aksiyadorlar boyligini oshirish kontekstida dividendlarni to'lashni muhokama qilish;
- B. dividendlarga yoki aksiya narxi o'sishidan olingan daromadga soliq solishdagi potensial farqlarni muhokama qilish;
- C. dividendlarning axborot funksiyasini muhokama qilish;
- D. dividend siyosati va tashkilotning hayotiy sikli o'rtasidagi bog'liqlikni muhokama qilish;
- E. dividendlarni muntazam to'lashga muqobil variantlar va ularning qo'llanilish shartlarini muhokama qilish.

6-bo'lim: Tashkilotning aylanma kapitalini boshqarish

6.1 kichik bo'lim: Aylanma kapitalga investitsiyalar darajasi va uni moliyalashtirish bo'yicha qarorlar

Ushbu kichik bo'limni o'zlashtirgandan so'ng talabalar quyidagilarni bilishlari kerak:

- A. aylanma kapitalni boshqarish maqsadlarini muhokama qilish;
- B. aylanma kapitalga investitsiyalar darajasini va tegishli investitsiyalash siyosatini belgilovchi omillarni muhokama qilish;
- C. aylanma kapitalni moliyalashtirish siyosatini belgilovchi omillarni aniqlash;

D. aylanma kapital va likvidlik bilan bog'liq koeffisientlarni, shu jumladan operasion sikl koeffisientlarini hisoblab chiqarish va talqin qilish;

E. tashkilotda overtreyding yoki haddan tashqari kapitallashuv holatlarini aniqlash, ularning sabablarini va vaziyatni tuzatish choralari muhokama qilish.

6.2 kichik bo'lim: Debitorlik qarzini boshqarish

Ushbu kichik bo'limni o'zlashtirgandan so'ng talabalar quyidagilarni bilishlari kerak:

A. debitorlik qarzini boshqarish maqsadlarini muhokama qilish;

B. kredit siyosatining tarkibiy qismlarini va uning likvidlik va daromad olishga ta'sirini muhokama qilish;

C. kredit siyosatini monitoring qilish va dolzarbligini saqlash doirasida zarur tadbirlarni muhokama qilish;

D. debitorlik qarzining yig'ilishini oshirish uchun ko'riladigan choralarni muhokama qilish;

E. faktoring kompaniyalari taklif etadigan xizmatlarning turli variantlarining moliyaviy maqbulligini baholash va muhokama qilish, shuningdek debitorlik qarzini boshqarish usuli sifatida faktoringdan foydalanishning nomoliyaviy o'ziga xos xususiyatlarini tushuntirish;

F. muddatidan oldin to'lov uchun chegirmalarning moliyaviy maqbulligini baholash va muhokama qilish, shuningdek debitorlik qarzini boshqarishning ushbu usulidan foydalanishning nomoliyaviy o'ziga xos xususiyatlarini tushuntirish;

G. xaridorlar bilan oldindan to'lov sxemasining moliyaviy maqbulligini baholash va muhokama qilish, shuningdek debitorlik qarzini boshqarishning ushbu usulidan foydalanishning nomoliyaviy o'ziga xos xususiyatlarini tushuntirish;

H. xorijiy xaridorlarning debitorlik qarzini boshqarishning o'ziga xos xususiyatlarini muhokama qilish.

6.3 kichik bo'lim: Zaxiralarni boshqarish

Ushbu kichik bo'limni o'zlashtirgandan so'ng talabalar quyidagilarni bilishlari kerak:

A. zaxiralarni boshqarish maqsadlarini muhokama qilish;

B. tashkilot tomonidan ushlab turiladigan zaxiralar darajasiga ta'sir qiluvchi omillarni, shu jumladan zaxiralarning berilgan darajasini saqlash xarajatlarini muhokama qilish;

C. zaxiralar darajasini maqbullashtirish maqsadida zaxiralarni tasniflashning mumkin bo'lgan tizimlarini (AVS, tez/sekin aylanuvchanligi va h. k.) muhokama qilish;

D. zaxiralarni maqbullashtirish usuli sifatida buyurtmaning optimal hajmi (EOQ) modelidan foydalanganda qo'shimcha buyurtma miqdori va zaxiralarning minimal darajasini (shu jumladan yetkazib beruvchilarning chegirmalarini hisobga olgan holda) hisoblab chiqarish;

E. zaxiralarni boshqarishning muqobil tizimlari (JIT, MRP va h. k.) tamoyillarini muhokama qilish.

6.4 kichik bo'lim: Pul mablag'larini boshqarish

Ushbu kichik bo'limni o'zlashtirgandan so'ng talabalar quyidagilarni bilishlari kerak:

A. pul mablag'larini boshqarish maqsadlarini muhokama qilish;

B. pul mablag'lari va likvid qimmatli qog'ozlar balansi hajmiga ta'sir qiluvchi omillarni muhokama qilish;

C. pul mablag'lari prognozini tayyorlash;

D. tayyorlangan pul mablag'lari prognozi natijalari bo'yicha talab qilinadigan harakatlarni muhokama qilish;

E. qisqa muddatli ortiqcha pul mablag'larini investitsiya qilish uchun pul bozori instrumentlarini tanlash mezonlarini muhokama qilish;

F. Miller-Orr modeli yordamida pul mablag'larining optimal balansini hisoblash.

6.5 kichik bo'lim: Kreditorlik qarzini boshqarish va qisqa muddatli moliyalashtirish

Ushbu kichik bo'limni o'zlashtirgandan so'ng talabalar quyidagilarni bilishlari kerak:

A. qisqa muddatli moliyalashtirish kontekstida kreditorlik qarzini boshqarish maqsadlarini muhokama qilish;

B. yetkazib beruvchilar bilan oldindan to'lov bilan ishlash sxemasining moliyaviy maqbulligini baholash va muhokama qilish;

C. yetkazib beruvchilar taklif etadigan muddatidan oldin to'lov uchun chegirmalarning moliyaviy maqbulligini baholash va muhokama qilish;

D. xorijiy yetkazib beruvchilarning kreditorlik qarzini boshqarishning o'ziga xos xususiyatlarini muhokama qilish.

7-bo'lim: Tashkilotning valyuta va foiz xavflarini boshqarish asoslari

7.1 kichik bo'lim: Valyuta xavfini boshqarish asoslari

Ushbu kichik bo'limni o'zlashtirgandan so'ng talabalar quyidagilarni bilishlari kerak:

A. valyuta kurslarining o'zgarishini tushuntiruvchi nazariyalarni muhokama qilish;

- B. valyuta xavfining xar xil turlarini va ularning boshqarish uchun ahamiyatini muhokama qilish;
- C. mustahkamlanayotgan/zaiflashayotgan xorijiy valyutaning milliy valyutadagi kelgusi to'lovlar yoki tushumlarga ta'sirini, shu jumladan kross-kurslar yordamida vaziyatlarni hisoblab chiqarish;
- D. xarid qobiliyati pariteti asosida prognoz valyuta kursini hisoblab chiqarish;
- E. hosila instrumentlarni qo'llamasdan valyuta xavfini boshqarishning klassik shakllarini muhokama qilish;
- F. pul bozorini xedjirlash usulini qo'llaganda to'lanadigan yoki olinadigan summani hisoblab chiqarish;
- G. valyuta xavfini boshqarishda forvard shartnomalaridan foydalanishni muhokama qilish;
- H. foiz stavkalari pariteti asosida forvard valyuta kursini hisoblab chiqarish;
- I. foiz stavkalari pariteti asosida forvard shartnomasining haqqoniy qiymatini hisoblab chiqarish;
- J. valyuta xavfini boshqarishda fyuchers shartnomalaridan foydalanishni muhokama qilish.

7.2 kichik bo'lim: Foiz xavfini boshqarish asoslari

Ushbu kichik bo'limni o'zlashtirgandan so'ng talabalar quyidagilarni bilishlari kerak:

- A. foiz stavkalarining o'zgarishini tushuntiruvchi nazariyalarni muhokama qilish;
- B. foiz stavkalarining vaqtinchalik tuzilishini va daromadlilik egri chizig'i shaklini tushuntiruvchi nazariyalarni muhokama qilish;
- C. hosila instrumentlarni qo'llamasdan foiz stavkasi xavfini boshqarishning klassik shakllarini muhokama qilish.

8-bo'lim: Matematika ko'nikmalari

Ushbu bo'limni o'zlashtirgandan so'ng talabalar quyidagilarni bilishlari kerak:

- A. murakkab foizlarni hisoblab chiqarish va ularning qo'llanilish sohasini tushuntirish;
- B. bir martalik to'lov uchun, annuitet uchun va muddatsiz annuitet uchun diskont ko'paytiruvchilarni hisoblab chiqarish va qo'llashni bilish.

9-bo'lim: Kompyuter bilan ishlash ko'nikmalari

Ushbu bo'limni o'zlashtirgandan so'ng talabalar quyidagilarni bilishlari kerak:

- A. moliyaviy (NPV, IRR) va arifmetik funksiyalardan foydalangan holda loyihani tahlil qilish uchun elektron jadvallarda hisob-kitoblarni bajarish;
- B. ish hisob-kitoblarini turkumlangan va ko'rgazmali shaklda rejalashtirish va bajarish.